

УДК 025.4.036:027.021:378.4(477.74-21)

Т. М. Бикова,

завідуюча відділу наукової обробки документів та організації каталогів
Наукової бібліотеки
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
вул. Преображенська, 24, м. Одеса, 65082, Україна
тел.: (0482) 34 77 89
e-mail: library@onu.edu.ua

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ ПРЕДМЕТИЗАЦІЇ ДОКУМЕНТІВ: ОСОБЛИВОСТІ РЕДАГУВАННЯ ПРЕДМЕТНИХ РУБРИК В АБІС АБСОТЕК ЮНІКОД

В статті розглядаються питання електронної предметизації документів та методичного забезпечення редагування предметних рубрик в електронному каталозі. На прикладі НБ ОНУ імені І. І. Мечникова показано методику редагування словника предметних рубрик, нормування цього процесу, вивчення і впровадження даної методики в роботу бібліотек ВНЗ.

Ключові слова: норми, електронний каталог, Наукова бібліотека, предметна рубрика, тезаурус, редагування, тематичний пошук, АБІС Абсотек Юнікод.

Використання інформаційних технологій в бібліотеці ВНЗ дозволяє вдосконалити процес забезпечення інформаційних потреб користувачів. Автоматизація каталогізації документів значно розширює можливості інформаційного пошуку в порівнянні з можливостями традиційних карткових каталогів. Зокрема, зростає значення електронної предметизації та тематичного пошуку інформації в електронному каталозі (ЕК). Підвищення ефективності та поліпшення якості пошукових можливостей ЕК забезпечуються його постійним редагуванням. Особливо це актуально в умовах корпоративної каталогізації.

Вивчення питань підвищення ефективності тематичного пошуку в ЕК займалися П. Є. Дедик [1], В. Касаткін [2], І. В. Сорокін [6]. Проблема уніфікації та стандартизації електронної предметизації досліджувалась у роботах В. Касаткіна [2], О. Сербіна [4]. Аспекти нормування бібліотечних процесів вивчали Д. П. Колтун [3], Н. А. Смирнова [5], Є. Яковенко [8].

Проведений аналіз робіт з розглянутої тематики показує, що актуальною залишається проблема забезпечення якісного тематичного пошуку в ЕК. Зокрема, уваги потребують питання методичного забезпечення редагування предметних рубрик ЕК.

На прикладі НБ ОНУ імені І. І. Мечникова показано методику редагування словника предметних рубрик, нормування цього процесу, вивчення і впровадження даної методики в роботу бібліотек ВНЗ.

Тезаурус предметних рубрик (ТПР) необхідний елемент електронного каталогу (ЕК). Високої ефективності ТПР може досягти тільки при наявності єдиної системи електронної предметизації. ТПР повинен бути цілісною системою, що складається з взаємозалежних елементів. Випадкові рубрики (не усунена синонімія, омонімія та інше) сильно знижують ефективність пошуку інформації.

Підвищення ефективності та поліпшення якості пошукових можливостей ЕК залежить від постійної роботи щодо його оптимізації. Основним засобом оптимізації каталогу є його методичне та технічне редагування [4, с. 349].

У 2005 р. у НБ ОНУ було розроблено інструкцію, що регламентувала технологічний процес і методику редагування предметних рубрик (друга редакція – 2015 р.). В інструкції докладно описана технологія редагування предметних рубрик (ПР), визначено основні процеси, розкрито їх зміст.

Згідно інструкції, технічне редагування ПР (виправлення помилок, неточностей, допущених при створенні предметних заголовків і підрубрик тощо) здійснюється систематизаторами НБ ОНУ під час індексування нових надходжень або предметизації ретроописаного фонду.

Методичне редагування ПР – відкриття нових ПР і підрубрик, внесення доповнень і змін до вже існуючих – інтелектуальний творчий процес, спрямований на підтримку ТПР в актуальному стані.

Перебудова окремих розділів ТПР, викликана пересистематизацією СК, є досить складним і трудомістким процесом.

У процесі редагування кожен термін проходить логікосемантичну обробку. Його науковість і достовірність підтверджуються авторитетними джерелами. Якщо поняття відсутнє в авторитетних джерелах, на нього формується ключове слово, а не предметний заголовок або підрубрика.

Використовуючи широкі можливості АБІС Абсотек Юнікод, систематизатори НБ ОНУ під час редагування ТПР здійснюють одночасне редагування декількох документів, закріплених за однією рубрикою (групова корекція), миттєве внесення змін до зв'язків між предметними рубриками і підрубриками, редагування ПР безпосередньо в довіднику (зміни в документи вносяться автоматично). Значно полегшує редакцію можливість створення добірок різних елементів даних. Робота з такими добірками здійснюється через корзини: збереження даних у новій корзині або додавання у вже існуючу, виконання різних маніпуляцій із вмістом корзини.

Значно спрощує редакцію наявність таких опцій в Абсотек Юнікод як перегляд списку бібліографічних описів, закріплених за ПР, що редагується, та відображення поточних значень, введених у поле «Рубрика».

При такій масштабній редакції ТПР гостро постає питання про раціональну організацію праці систематизатора та ефективне використання існуючих матеріальних ресурсів. Це вимагає встановлення норм часу на виконання даного бібліотечного процесу. Як відомо, з розвитком ІР технологій бібліотечні норми застарівають, тобто перестають відповідати тим змінам, що відбуваються у технологічній організації праці.

Зараз у бібліотеках діють «Типові норми часу на основні процеси бібліотечної роботи», затверджені наказом Міністерства культури і туризму України від 29.12.2008 р. № 1631/0/1608 [7]. Редагуванню ПР відведено один пункт – формування і редагування авторитетних файлів / контрольованих словників (1 сторінка / 30 хв.). Враховуючи багатоаспектність даного процесу, цього явно недостатньо для нормування редагування ПР. Наприклад, можна порівняти такі процеси як «редагування ПР безпосередньо в довіднику» і «редагування ПР в кожному документі». У першому випадку зміни, що вносяться в заголовок або підрубрику ПР, автоматично відображаються в усіх документах, закріплених за ПР, що редагується. У другому випадку систематизатор здійснює редакцію кожного документа. Час, необхідний для виконання цих операцій, має суттєву різницю. Однак, згідно з діючою нині системою розрахунку, норма трудовитрат в обох випадках буде однаковою.

У зв'язку з цим в НБ ОНУ було прийнято рішення проаналізувати витрати робочого часу на редагування ТПР шляхом хронометражних вимірів часу.

Хронометраж був здійснений протягом листопада 2014 р. в секторі систематизації літератури відділу наукової обробки та організації каталогів. Дані хронометражних спостережень були опрацьовані, проаналізовані та зведені воедино. Після цього були вироблені норми на редагування ТПР.

У процесі вироблення норм уточнювалися діючі стандарти, розширювалася сфера нормування, розроблялися комплексні норми. При виробленні норм були використані типові норми на бібліотечні процеси [7], нормативні документи бібліотек та інформаційних установ України [3, 5, 8].

Була також переглянута нормативна документація, що стосується формування ТПР. Застарілі, зайві операції було виключено з інструкції, а додано такі, що покращують функціонування ПР.

Важливість уніфікації ПР зумовлена швидкими темпами розвитку міжбібліотечної взаємодії в епоху інформаційних технологій. Створення зведених електронних каталогів, обмін бібліографічними базами даних, взаємне надання бібліотеками доступу до своїх інформаційних ресурсів потребують стандартизації автоматизованої каталогізації, зокрема використання єдиних нормативних, інструктивних та методичних матеріалів з питань електронної предметизації.

Мова ПР може досягти високої ефективності тільки при наявності єдиної системи електронної предметизації і стандартного ТПР, представленого в ЕК. Грамотно складений ТПР забезпечує простоту і зручність тематичного пошуку, відображає сучасний стан терміносистеми, дозволяє повно і точно відобразити зміст документа. Постійна редакція ПР дозволить значно покращити якість і ефективність автоматизованої змістовної обробки документів і рівень бібліографічного обслуговування користувачів. Для забезпечення цього процесу в НБ ОНУ була розроблена й випробувана на практиці інструкція, що регламентує методику редакції ПР. Впровадження норм редагування ПР дозволило раціонально організувати працю систематизатора.

Список використаної літератури

1. Дедик П. Е. Новые возможности доступа к ресурсам зарубежных библиотек: каталоги нового поколения [Текст] / П. Е. Дедик // Научные и технические библиотеки. – 2013. – № 2. – С. 65-84.
2. Касаткін В. Специфіка відображення інформаційних ресурсів на бібліотечних сайтах (інформація про фонди та користувачів) [Текст] / В. Касаткін // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – 2013. – Вип. 35. – С. 365-374.
3. Колтун Д. П. Нормування як складова частина організації праці в бібліотеці [Текст] / Д. П. Колтун // Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства: матеріали четвертої міжнар. наук.практ. конф. (Львів, 25 жовтня 2012 р.) / Нац. ун-т «Львів. політехніка», Наук.-техн. б-ка ; [редкол. : О. В. Шишка та ін.]. – Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2012. – С. 500-505.
4. Сербін О. Процеси систематизації в умовах адаптації до сучасних вимог інформаційного пошуку [Текст] / О. Сербін, С. Галицька // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – 2012. – Вип. 33. – С. 341-357.
5. Смирнова Н. А. Трудовые нормы времени в библиотечных процессах [Текст] / Н. А. Смирнова // Библиотечноеведение. – 2002. – № 6. – С. 40-44.
6. Сорокин И. В. Технологии Web 2.0 как средство интеграции библиотек в современную электронную среду [Текст] / И. В. Сорокин, А. В. Скалабан // Вестник Библиотечной Ассамблеи Евразии. – 2011. – № 2. – С. 54-58.
7. Типові норми часу на основні процеси бібліотечної роботи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://udpu.org.ua/files/biblioteka/Zagdoc/Tipovinomushasy.pdf> (дата звернення 05.08.2015). – Назва з екрану.
8. Яковенко О. Впровадження норм на процеси виконання замовлень користувачів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та роботи з фондом основного зберігання [Текст] / О. Яковенко // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – 2010. – Вип. 28. – С. 85-94.

Надійшла 10.08.2015 р.

Т. Н. Быкова,

заведующая отделом научной обработки документов и организации каталогов
Научной библиотеки
Одесского национального университета имени И. И. Мечникова
ул. Преображенская, 24, г. Одесса, 65082, Украина
тел.: (0482) 34 77 89
e-mail: library@onu.edu.ua

МЕТОДИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ЭЛЕКТРОННОЙ ПРЕДМЕТИЗАЦИИ ДОКУМЕНТОВ: ОСОБЕННОСТИ РЕДАКТИРОВАНИЯ ПРЕДМЕТНЫХ РУБРИК В АБИС АБСОТЕК ЮНИКОД

В статье рассматриваются вопросы электронной предметизации документов и методического обеспечения редактирования предметных рубрик в электронном каталоге. На примере НБ ОНУ имени И. И. Мечникова показано методику редактирования словаря предметных рубрик, нормирования этого процесса, изучение и внедрение данной методики в работу библиотек вузов.

Ключевые слова: нормы, электронный каталог, Научная библиотека, предметная рубрика, тезаурус, редактирование, тематический поиск, АБИС Абсотек Юникод.

T. M. Bykova,

Head of the Department of
Scientific Processing of Documents and Organization of Catalogues
Scientific Library of the
Odesa I. I. Mechnikov National University
24, Preobrazhenskaya St., Odesa, 65082, Ukraine
Tel.: (0482) 34 77 89
e-mail: library@onu.edu.ua

METHODICAL ENSURING ELECTRONIC SUBJECT ANALYSIS OF DOCUMENTS: FEATURES OF EDITING SUBJECT HEADINGS IN ABIS ABSOTHEQUE UNICODE

Summary

The purpose of our article is consideration of questions of electronic subject analysis of documents and methodical ensuring editing subject headings in the electronic catalog. The main objective of our article – to show a technique of editing the dictionary of subject headings, to study and apply this technique in work of libraries of higher education institutions. Object of research is the thesaurus of subject headings of the electronic catalog of the Scientific Library of Odesa I. I. Mechnikov National University. To improve the efficiency and quality of the search capabilities of the electronic catalog needs constant work on its optimization, that is, technical editing of subject headings, the opening of new subject headings and subheadings. In Scientific library the instruction, which regulates a technique of edition of subject headings, was developed and put into practice and establishes rationing of this process. The main finding of the work should be to improve the level of bibliographic service users and rationalization systematizer. The research findings have the practical value for employees of libraries.

Keywords: norms, electronic catalog, Scientific Library, subject heading, thesaurus, editing, thematic search, ABIS Absotheque Unicode

References

- [1] Dedik P. Ye. Novyye vozmozhnosti dostupa k resursam zarubezhnykh bibliotek: katalogi novogo pokoleniya [New opportunities of access to resources of foreign libraries: catalogs of new generation]. *Nauchnyye i tekhnicheskoye biblioteki*, 2013, no. 2, pp. 65-84.
- [2] Kasatkin V. Spetsyfyka vidobrazhennia informatsiinykh resursiv na biblioteknykh saitakh (informatsiia pro fondy ta korystuvachiv) [Specifics of reflection of information resources on the library sites (information on funds and users)]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho*, 2013, vol. 35, pp. 365-374.
- [3] Koltun D. P. Normuvannia yak skladova chastyna orhanizatsii pratsi v bibliotetsi [Rationing as a component of the organization of work in library]. *Suchasni problemy diialnosti biblioteky v umovakh informatsiinoho suspilstva: materialy chetvertoi mizhnar. nauk.prakt. konf. (Lviv, 25 zhovtnia 2012 r.)* [Modern problems of activity of library in the conditions of information society: materials of the fourth international scientific and practical conference (Lviv, October 25)]. Lviv, 2012, pp. 500-505.
- [4] Serbin O., Halytska S. Protsesty systematyzatsii v umovakh adaptatsii do suchasnykh vymoh informatsiinoho poshuku [Processes of systematization in the conditions of adaptation to modern requirements of information search]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho*, 2012, vol. 33, pp. 341-357.
- [5] Smirnova N. A. Trudovyie normy vremeni v biblioteknykh protsessakh [Labor norms of time in library processes]. *Bibliotekovedenie*, 2002, no. 6, p. 40-44.

- [6] Sorokin I. V., Skalaban A. V. Tekhnologii Web 2.0 kak sredstvo integratsii bibliotek v sovremennuyu elektronnyuyu sredu [The Web 2.0 technologies as an integration tool of libraries in the modern electronic environment]. *Vestnik Bibliotechnoy Assamblei Yevrazii*, 2011, no. 2, pp. 54-58.
- [7] *Typovi normy chasu na osnovni protsesy bibliotechnoi roboty* [Standard norms of time for the main processes of library work]. Available at: <http://udpu.org.ua/files/biblioteka/Zagdoc/Tupovinormushasy.pdf> (accessed 5 August 2015).
- [8] Iakovenko O. Vprovadzhennia norm na protsesy vykonannia zamovlen korystuvachiv Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho ta roboty z fondom osnovnoho zberihannia [Introduction of norms on processes of implementation of orders of users of National library of Ukraine of V. I. Vernadsky and work with fund of the main storage]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteky Ukrainy im. V. I. Vernadskoho*, 2010, vol. 28, pp. 85-94.